

ARBETSMILJÖ
VERKET

Kvartsdamm kan orsaka silikos

Damm som innehåller kvartspartiklar är en hälsofara, och kan finnas på många arbetsplatser. Kvartsdamm som andas in kan ge upphov till sjukdomar, t.ex. silikos som är en obotlig lungsjukdom. Det tar lång tid innan silikos uppträder. Därför är det viktigt att skydda sig mot dammet redan från början. I denna broschyr kan du läsa hur man undviker kvartsdamm, hur man förhindrar att det sprids och hur man skyddar sig mot det.

Är du utsatt för kvartsdamm?

Det kan du vara om du arbetar inom bl.a. följande branscher och områden:

- Gruv- och stenindustrin.
- Krossning och malning av sten.
- Krossning och sortering av material från grustag.
- Stålverk.
- Gjuterier.
- Porlinsfabrik och övrig keramisk industri.
- Glas- och slipvarutillverkning.
- Byggnadsämnesindustrin, t.ex. tillverkning av betong-, tegel- byggelement och takpapp.
- Byggnads- och anläggningsverksamhet, bland annat tunneldrivning.
- Slipning, borring och bilning i betong.

Vad är kvarts?

Kvarts är ett kristallint mineral av kiseldioxid (SiO_2). Det ingår i våra vanligaste bergarter granit och gnejs.

Varför är kvarts farligt?

Det tar oftast mellan 10 och 30 år efter det att man börjat utsättas för kvartsdamm innan silikosen uppträder. Det allra tidigaste stadiet i sjukdomen kan vara svårt att upptäcka, även på röntgen.

Kvartspartiklar som är så små att de inte syns med blotta ögat är farliga. Kroppen kan inte göra sig av med partiklarna som andas in. De når ända ned i lungblåsorna och kapslas in i bindväven så att lungornas volym gradvis minskar. När skadan blivit mer utbredd blir man lättare andfådd, till sist även i vila. Då ökar också belastningen på hjärtat.

Nyligen har kristallin kvarts klassats som cancerframkallande på människa. Någon förhöjd cancerfrekvens bland kvartsexponerade har dock inte upptäckts i Sverige. Gränsvärdet grundar sig inte på cancerrisken utan på risken för silikos.

Undvik kvarts!

Arbetsgivaren ska om det är möjligt byta ut material som kan orsaka

uppkomst av kvartsdamm. Till exempel kan kvartssand bytas mot olivinsand som formmaterial i gjuterier. Pulverformig kvarts som filtermedel eller som fyllmedel i kemisk-tekniska produkter kan bytas mot kvartsfria material som perlit.

Viktigt – mätningar och läkarundersökningar!

På arbetsplatser med kvartshaltigt damm är arbetsgivaren skyldig att utföra exponeringsmätningar, i de flesta fall varje år. Protokoll från mätningarna ska skickas in till Arbetsmiljöverket. Arbetsgivaren är skyldig att ombesörja regelbundna läkarundersökningar av personal som utsätts för kvartsdamm över en viss nivå (halva gränsvärdet).

Kvarts är förbjudet som blästringemedel vid manuell blästring. Undantag finns för blästring i slutet blästerskåp med utsug och för våtblästring, där blästermedlet sätts till vatten.

Arbetsgivaren ska också se till att

- hanterings- och skyddsinstruktioner finns tillgängliga där kvartshaltigt material hanteras,
- förpackningar som innehåller pulverformig kvarts är märkta,
- den tekniska utrustningen är sådan att damm inte sprids. Det kan till exempel ske genom in-kapsling av arbetsprocess, punkt-utsug på maskin, befuktning etc,

- anmäla till Arbetsmiljöverket när mobil krossanläggning tas i bruk eller flyttas.

Städa!

Den plats i lokalen där du jobbar med kvarts ska rengöras när så behövs, dock minst en gång i veckan. Man ska städa på sådant sätt att damm inte virvlas upp och sprids. Det är bättre att använda gummiskrapor än att sopa. Bästa sättet är att suga eller spola bort dammet. Soptunna eller dyliskt för avfall och spill ska finnas nära till hands.

Skydda dig!

Använd andningsskydd om inte halten kvarts kan hållas under gränsvärdet. Andningsskyddet ska minst vara av typ halvmask med P3 filter, som är effektivt mot kvartsdamm.

Denna broschyr bygger på reglerna AFS 1992:16 Kvarts, ändrad genom AFS 2000:17 och AFS 2005:10. Beställ även reglerna Hygieniska gränsvärden och åtgärder mot luftföroreningar, AFS 2005:17 och reglerna om Medicinska kontroller, AFS 2005:6.

**ARBETSMILJÖ
VERKET**

**Fler exemplar av denna
trycksak beställs från**

Arbetsmiljöverkets
publikationsservice
Box 1300, 171 25 Solna
Telefon: 08-730 97 00
Fax: 08-735 85 55
E-post: publikationsservice@av.se
www.av.se

Best nr **ADI 244**